

Kvalitet i yrkesutbildning

Stödmaterial till systematiskt kvalitetsarbete
för gymnasial yrkesutbildning

Publikationen finns att ladda ner som
kostnadsfri PDF från Skolverkets webbplats:
www.skolverket.se/publikationer

Beställningsuppgifter:
Skolverkets publikationsservice
Telefon: 08-527 332 00
E-postadress: publikationsorder@skolverket.se
www.skolverket.se/publikationer

ISBN: 978-91-7559-366-1

Best.nr: 21:1592

Grafisk form: AB Typoform

Skolverket, Stockholm, 2021

Europeiska Kommissionens stöd åt framställningen av detta dokument
utgör inte ett godkännande av dess innehåll, vilket endast återspeglar
upphovsmännens åsikter, och Kommissionen kan inte hållas ansvarigt
för någon användning av informationen i det.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Förord

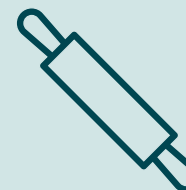
Denna broschyr är tänkt att fungera som ett stöd och inspiration för gymnasieskolor, gymnasiesärskolor och för utbildningsanordnare inom kommunal vuxenutbildning i det systematiska kvalitetsarbetet för yrkesutbildningen.

Broschyren är ett stödmaterial som Skolverket och de nationella programråden har arbetat fram tillsammans för att bidra till att stärka kvaliteten i yrkesutbildningen.

Yrkesutbildningens kvalitet är en viktig fråga för de nationella programråden för gymnasial utbildning. Råden består av branschrepresentanter från olika sektorer, representanter för arbetsgivare, fackföreningar och myndigheter som Arbetsförmedlingen och Myndigheten för yrkeshögskolan. Programrådets roll är att vara rådgivande till Skolverket i frågor som rör yrkesutbildning på gymnasial nivå.

Materialet har tagits fram av Skolverket som ett led i myndighetens uppdrag att informera om Europaparlamentets och rådets rekommendation av den 18 juni 2009 om inrättande av en europeisk referensram för kvalitets-säkring av yrkesutbildning (2009/C 155/01). I rekommendationen, vanligen kallad EQAVET (European Quality Assurance in Vocational Education and Training), föreslås en uppsättning kvalitetsindikatorer som kan användas vid utvärdering och kvalitetsförbättring av yrkesutbildning på system- och utförarnivå.

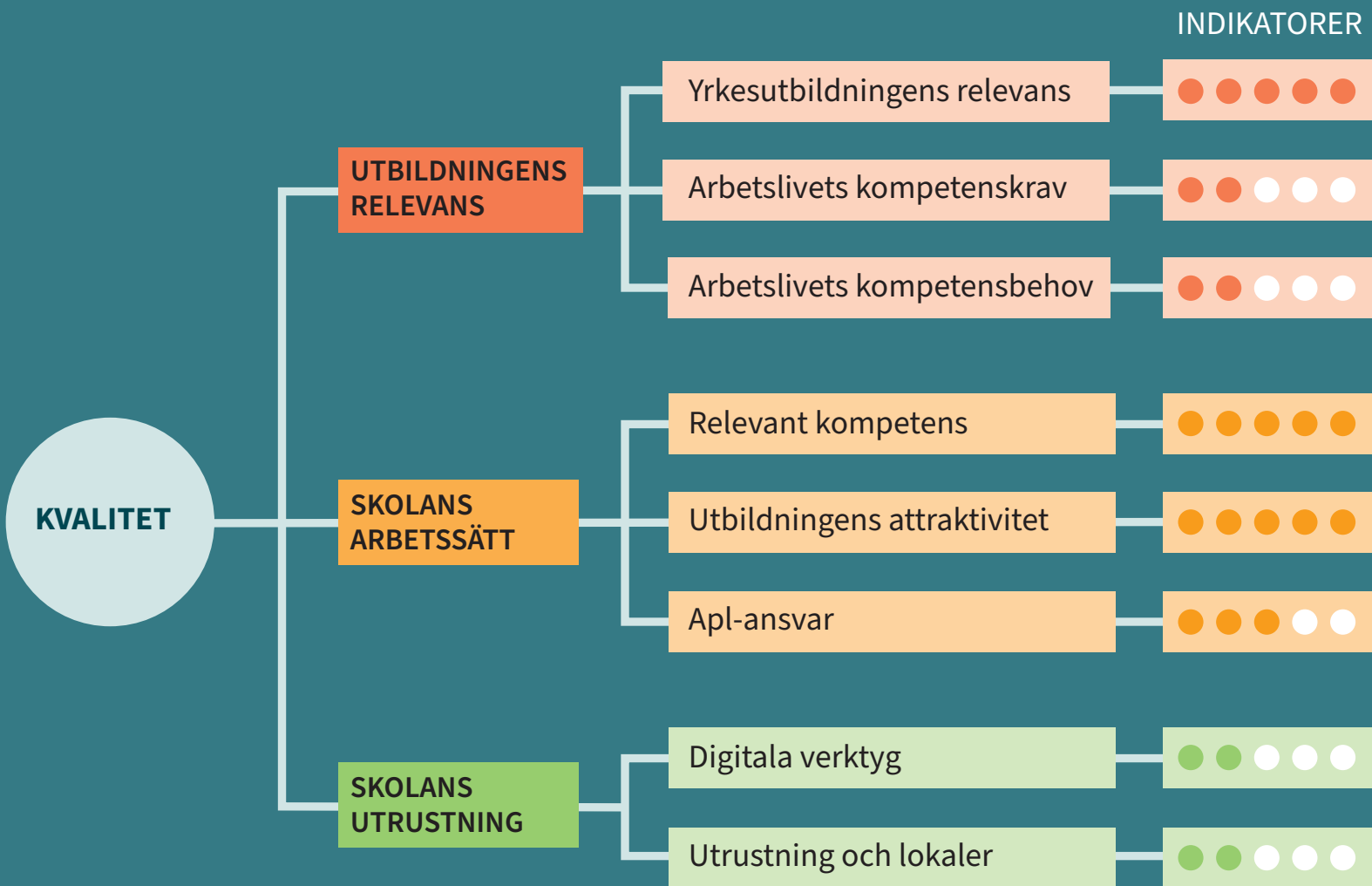
Under 2019–2020 har de nationella programråden för yrkesutbildning med finansiellt stöd av EU-programmet Erasmus+ diskuterat och föreslagit indikatorer som särskilt bedöms kunna bidra till att den gymnasiala yrkesutbildningens relevans och kvalitet utvecklas.

Mäta kvalitet – identifiera förbättringsområden

Kvalitet är något de flesta av oss känner igen men har svårt att definiera. Vi lägger inte alltid märke till hur jämnt färg är lagd på en yta eller de vattenledningar som vinkelrätt och diskret leder vatten fram till våra duschar. Däremot skaver det för vår blick om färgen är ojämnt applicerad på väggen eller om vattenledningarna sitter snett. Ibland är det lättare att se vad som brister, än att se tecken på det som utmärker god kvalitet.

Materialet består av frågor som gymnasieskolan, gymnasiesärskolan eller vuxenutbildningsanordnaren kan använda för att skatta yrkesutbildningens kvalitet. Det finns 26 frågor – kvalitetskritiska indikatorer inom åtta områden – om skolans arbetssätt och utrustning, men också om utbildningen i sig är relevant för eleven och arbetslivet. För varje indikator finns ett antal följdfrågor som kan vägleda skolan i sin självskattning. Att enskilda indikatorer bedöms uppfylla eller ouppfylla kan inte användas som ett mått på utbildningens kvalitet. Istället är tanken att indikatorerna tillsammans kan identifiera skolans styrkor och förbättringsområden för att ge skolan en bild över vilka områden som bör prioriteras i det kommande kvalitetsarbetet. Vi ser därför gärna att ni använder detta material för att komplettera ert systematiska kvalitetsarbete för att fånga vad som särskilt är viktigt för yrkesutbildningen.

Utbildningens relevans

Nio indikatorer har identifierats som tillsammans belyser utbildningens relevans för arbetslivet. Diskutera kvalitetsindikatorerna i era arbetslag och ta hjälp av följdfrågorna om ni behöver. Hur väl stämmer påståendena i er verksamhet? Behöver ni stärka samverkan med arbetslivet inom något område?

KVALITETSOMRÅDE	KVALITETSINDIKATORER	EXEMPEL PÅ FÖLJDFRÅGOR
Skolan har kännedom om yrkesutbildningens relevans. 	1. Skolan och apl-platsen har en dialog om innehållet i apl.	För att upprätthålla en god kvalitet måste skolan och det lokala arbetslivet förstå varandras förutsättningar. Innehållet under apl behöver planeras i förhållande till utbildningens mål. Handedaren behöver förberedas och få praktisk information. Har skolan och apl-platsen en systematiskt återkommande dialog? Känner apl-platsen till vilka förväntningar skolan har? Känner skolan till vad arbetsplatsen kan erbjuda?
	2. Skolan och apl-platsen har en dialog om genomförande av apl där även arbetsmiljö och yrkeskultur ingår.	Eleverna ska känna sig trygga med att de blir väl mottagna på apl-platsen. Har skolan förberett arbetsplatsen så att det finns kunskap om elevens förutsättningar och behov av eventuella stödinsatser eller anpassningar? Diskuterar skolan och apl-platsen arbetsmiljöfrågor? Diskuterar skolan och apl-platsen elevens möte med yrkeskulturen?
	3. Apl-perioden utvärderas gemensamt av skolan och arbetsplatsen.	Dialoger mellan skolan och arbetsplatsen måste givetvis följas upp. Sker det en gemensam utvärdering av apl-perioden där både skola och apl-plats bidrar? Ger utvärderingen möjlighet till båda parter att utveckla både form och innehåll?
	4. Skolan följer upp elevens etablering på arbetsmarknaden inom elevens valda yrkesområde.	För att veta om utbildningen ger relevanta kunskaper och håller en god kvalitet, kan uppföljningen av elevernas etablering vara ett viktigt verktyg. Gör skolan en uppföljning av elevernas etablering? I vilken mån får eleverna anställning på sin apl-plats?
	5. Det lokala programrådet ges möjlighet att delta i skolans systematiska kvalitetsarbete.	Väl fungerande lokala programråd eller yrkesråd är viktiga för yrkesutbildningens kvalitet. Det är av stor betydelse att skolan har rutiner och arbetar systematiskt för att utveckla samverkan mellan skola och arbetsliv. Använder skolan det lokala programrådet i det systematiska kvalitetsarbetet? Redovisar och värderar skolan sina kontakter med arbetslivet i det systematiska kvalitetsarbetet?

KVALITETSOMRÅDE	KVALITETSINDIKATORER	EXEMPEL PÅ FÖLJDFRÅGOR
Skolan har kännedom om arbetslivets kompetenskrav (nivå). 	6. Skolan och arbetslivet har en dialog om innehållet i utbildningen.	För att eleverna ska vara förberedda för ett yrkesliv, behöver utbildningens innehåll överensstämma med arbetslivets utveckling. Har skolan en systematiskt återkommande dialog om vilka förväntningar arbetslivet har på innehåll och utveckling av utbildningen?
	7. Skolan har en dialog med arbetslivet för att följa initiativ kring standarder, t.ex. certifieringar, yrkesprov och liknande.	Det finns ett flertal standarder och certifieringar som en gymnasial utbildning behöver förhålla sig till för att eleven ska bli anställd efter examen. På vilka sätt för skolan samtal med branscher för att hålla sig uppdaterad?
Skolan har kännedom om arbetslivets kompetensbehov (volym). 	8. Skolan har en dialog med det lokala programrådet och arbetslivet för att identifiera och möta arbetsmarknadens kompetensbehov.	Den gymnasiala yrkesutbildningen är viktig för Sveriges kompetensförsörjning. På vilka sätt möter skolan det lokala programrådet och arbetslivet för att diskutera vilka behov som finns på arbetsmarknaden?
	9. Skolan medverkar i en regional samverkan kring yrkesutbildning, till exempel regionalt programråd, yrkeshögskola och yrkesvux.	Inom en region finns det många olika typer av utbildningsanordnare. Samarbetar skolan med motsvarande utbildningar i regionen? Finns det ett samarbete med andra programråd, yrkesråd eller branschråd i regionen?

Skolans arbetssätt

Tretton indikatorer har identifierats som berör skolans arbetssätt. Diskutera kvalitetsindikatorerna i era arbetslag och ta hjälp av följdfrågorna om ni behöver. Hur väl stämmer påståendena i er verksamhet? Är något område eftersatt? Kan ni arbeta på annat sätt inom något område?

KVALITETSOMRÅDE	KVALITETSINDIKATORER	EXEMPEL PÅ FÖLJDFRÅGOR
Skolan ser till att lärarna har relevant kompetens. 	10. Yrkeslärare tar del av utvecklingen i arbetslivet.	Inom arbetslivet sker teknisk utveckling snabbt vilket kan avspeglas när det gäller nya metoder, material eller trender. På skolan kan man därför ha en strategi för att hålla lärarna uppdaterade om det som sker i arbetslivet. Hur gör skolan för att yrkeslärare ska hållas informerade om utveckling inom sitt undervisningsområde? I vilken mån får hela arbetslaget möjlighet att uppdatera sig om trender i arbetslivet och dess konsekvenser för hela utbildningen?
	11. Lokala programrådet bistår skolan med att identifiera relevanta kompetensbehov och fortbildningsmöjligheter.	I det lokala programrådet finns en kunskap om arbetslivet och dess kompetensbehov varifrån skolan kan inhämta aktuell branschinformation. Använder skolan det lokala programrådet för att identifiera vilka av lärarnas kompetenser som behöver utvecklas och uppdateras? Kan det lokala programrådet bistå lärarna med fortbildande insatser? Är gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen inkluderade i detta samarbete?
	12. Yrkeslärare uppdaterar sina ämneskunskaper.	Det kan vara svårt för den enskilde yrkesläraren att hålla sig uppdaterad inom sitt ämne och inom sin bransch. För skolan en diskussion om vilka ämneskunskaper som läraren behöver utveckla och uppdatera för att utbildningen ska hållas aktuell? Finns det strategier för hur detta ska genomföras?
	13. Lärare genomför yrkespraktik, t.ex. genom yrkesväxling.	Uppdatering av ämneskunskaper kan också ske genom yrkespraktik och yrkesväxling. Har lärare möjlighet att göra studiebesök, praktisera eller yrkesväxla? Har skolan en strategi för att såväl yrkeslärare som andra lärare på utbildningen kan uppdatera sig om branschen och komma ut på en arbetsplats?
Skolan arbetar för att utbildningen är attraktiv för alla elever. 	14. Skolan använder självskattningsverktyg för att mäta sin digitala mognad.	Digitaliseringen påverkar oss allt mer inom allt fler områden. För att skolan ska kunna skatta sin digitala mognad så att lärare, rektorer och huvudmän ska kunna fokusera på och prioritera rätt saker finns olika initiativ som stöd, t.ex. LIKA eller SELFIE.*
	15. Skolan samverkar lokalt och regionalt med andra skolor.	Branschrepresentanter lyfter samverkansformer i närområdet och regionen som en framgångsfaktor för att öka utbildningens kvalitet och attrahera fler elever. Det som ur viss synvinkel kan uppfattas som en konkurrenssituation kan i ett annat perspektiv betraktas som ett gemensamt arbete mot samma mål. Finns det en samverkan lokalt eller regionalt för att informera om och rekrytera elever till utbildningen? Diskuterar skolan möjliga samarbetsformer med grundskolor, gymnasieskolor, gymnasiesärskolor eller komvuxanordnare som kan stödja och utveckla den egna verksamheten?

KVALITETSOMRÅDE	KVALITETSINDIKATORER	EXEMPEL PÅ FÖLJDFRÅGOR
	16. Skolan arbetar aktivt med att inkludera alla elever i utbildningens innehåll och arbetssätt.	För att vara en framgångsrik skola gäller det inte enbart att attrahera elever till utbildningen utan också att vara en skola där alla elever vill fullfölja utbildningen. Har skolan strategier för att inkludera alla elever? Ger skolan lika förutsättningar för samtliga elever? Finns det en diskussion om könsrollers inflytande över val av utbildning? Diskuterar skolan hur den strategiskt kan arbeta för att individen från en minoritetsgrupp inte blir osynliggjord? Finns det en diskussion om hur skolan kan arbeta för att stödja den som inte tillhör majoriteten?
	17. Skolan förbereder eleven inför apl angående arbetsmiljö och yrkeskultur.	Varje apl-plats innebär att eleven möter en ny arbetsmiljö, lär känna nya arbetskamrater och blir en del av en yrkesgemenskap. Det kan vara svårt i början. Att ge eleverna möjligheter att reflektera över arbetsmiljöfrågor är ett viktigt inslag både före, under och efter apl-perioden. Dessa kan t.ex. omfatta könsroller, jargonger och kränkningar. Arbetar skolan strategiskt med att förbereda eleverna för vad olika yrkeskulturer kan bära med sig? Får eleverna verktyg att möta nya situationer? Har skolan strategier för att fånga upp eventuella arbetsmiljöproblem under pågående apl? Hur utvärderar och beaktar skolan dessa frågor efter avslutad apl-period?
	18. Skolan följer upp elevens nöjdhet med apl och introduktion i arbetslivet.	Övergången från skolan till arbetslivet kan vara svårt. Introduktionen till arbetslivet kan vara avgörande för elevens fortsatta karriär inom yrket. Har skolan metoder för att följa upp introduktionen i arbetslivet? Utvärderar skolan om eleverna är nöjda med sin apl-plats och med det lärande som skett under apl-perioden?
	19. Skolan följer upp elevens nöjdhet med utbildningen som helhet.	Utbildning på gymnasial nivå syftar till att eleven får de kunskaper som behövs för fortsatta studier eller för att etablera sig i arbetslivet. Den ger också de erfarenheter som gör att eleven växer som individ och blir en del av samhället. Har skolan en strategi för att utvärdera om den uppfyller sitt uppdrag? Hur fångar skolan elevens syn på utbildningen?
Skolan ansvarar för elevens lärande under apl. 	20. Läraren besöker apl-platsen aktivt.	För att apl ska bli bra behöver skolan föra en dialog med arbetsplatsen. Under elevens apl ska läraren ha möjlighet till kontakt med eleven och handledaren. Har skolan rutiner för lärarens kontakt med arbetsplatsen under apl-perioden? Får läraren möjlighet att besöka apl-platsen under elevens apl? Har även andra lärare inom arbetslaget en aktiv roll i detta? Har gymnasiesärskolan anpassat kommunikation, besök och uppföljning utifrån elevens individuella förutsättningar?
	21. Läraren genomför trepartssamtal med handledare och elev.	Ett sätt att stödja handledningen av elevens lärande är att ha trepartssamtal så att läraren kan stämma av planeringen och bedöma elevens kunskaper för att lyfta elevens framgångar och utvecklingsbehov. Har skolan en strategi för lärarens trepartssamtal med handledare och elev? Får läraren möjlighet att besöka apl-platsen för att kunna genomföra trepartssamtalen? Får eleven återkoppling och möjligheter till reflektion kring sitt lärande från handledare och lärare genom trepartssamtal? Kan andra lärare medverka i eller genomföra trepartssamtalen?
	22. Läraren följer upp lärandet som sker under apl.	Elevens lärare har ansvar för att följa upp lärandet som sker och sätta betyg efter avslutad kurs. Det gäller även lärandet som sker under apl. Finns det rutiner för bedömning av det arbetsplatsförlagda lärandet? Hur säkerställer skolan att lärandet på arbetsplatsen bedöms i relation till ämnesplaner, examensmål och program mål?

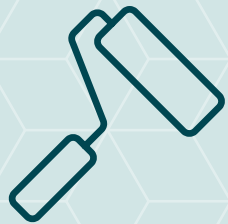
* LIKA är SKRs verktyg (<https://lika.skl.se/>) och SELFIE är ett verktyg som utvecklats av EU-kommissionen (https://ec.europa.eu/education/schools-go-digital_sv).

Skolans utrustning

Fyra indikatorer om utrustning och lokaler har identifierats som tillsammans påverkar utbildningens kvalitet. Diskutera kvalitetsindikatorerna i era arbetslag och ta hjälp av följdfrågorna om ni behöver. Hur väl stämmer påståendena i er verksamhet? Behöver ni förstärka elevernas tillgång till adekvat utrustning inom något område? Vilket?

KVALITETSOMRÅDE	KVALITETSINDIKATORER	EXEMPEL PÅ FÖLJDFRÅGOR
Skolan använder relevanta digitala verktyg. ● ●	23. Skolan använder digital teknik effektivt.	Många arbetsuppgifter på skolan, både för personal och elever, utförs digitalt. Tekniken ska underlätta kommunikation och lärande. Men i vilken grad görs valet av digitala verktyg utifrån arbetsuppgifternas och undervisningens behov? Används tekniken på ett smart och arbetsbesparande sätt? Har skolan en strategi för vad den digitala tekniken ska användas för? Och inbegriper strategin även yrkes elevernas utbildning?
	24. Skolan använder ändamålsenliga digitala lärresurser i undervisningen.	Digitala lärresurser är ett samlingsbegrepp för allt digitalt material som används i undervisningen; digitalt innehåll, digitala verktyg och digitala läromedel. För att de lärresurser som används i undervisningen ska fungera ändamålsenligt behöver skolan reflektera över innehåll, form, interaktivitet och funktionalitet. Är valet av lärresurser gjort utifrån uppgift och ämne? Vilken hänsyn har tagits till elevernas individuella behov och förutsättningar? Stödjer de digitala lärresurserna lärande och utveckling? Och bidrar de till att stödja lärarens återkoppling och bedömning?
Skolan använder för yrket relevant utrustning i ändamålsenliga lokaler. ● ●	25. Skolan har utrustning som motsvarar arbetslivets krav.	Det kan vara svårt för skolor att matcha den utrustning som arbetslivet har. Svårigheterna kan t.ex. bero på ekonomi, platsbrist eller på tekniska utmaningar. Detta är ytterligare ett skäl för att eleverna ska genomföra apl: att eleverna får en möjlighet att lära och prova adekvat utrustning ute på en arbetsplats. Har skolan rätt programvara för branschen? Vilka moment behöver eleven lära på apl och vilka moment kan genomföras i skolan?
	26. Skolan har ändamålsenliga lokaler.	Att skolans lokaler har stor betydelse för arbetsmiljö och trivsel är självklart. Men lokalernas utformning påverkar även lärandet. För yrkesutbildning finns flera frågor som är betydelsefulla att reflektera över: Har eleverna möjlighet att utföra de uppgifter som ingår i utbildningen på ett gott sätt? Speglar skolans lokaler de som branschen har? För all utbildning är frågor kring kopplingen mellan lokaler och lärande viktiga: Medverkar lokalerna till att eleverna blir aktiva i sitt lärande? Gynnar elevernas placering i rummet samarbete? Bidrar skolans lokaler till att läraren reflekterar över, och kan utveckla, sin stödjande roll. Är lokalerna anpassade utifrån kraven på tillgänglighet?

På nästa uppslag återfinns checklisten där ni kan självskatta var på skalan ni befinner er för de olika kvalitetsindikatorerna. Börja gärna med att fundera själv över hur det ser ut på din skola. Därefter kan ni göra det tillsammans.

Checklista – självskattning

		INDIKATORN STÄMMER				
		INTE ALLS	TILL VISS DEL	TILL STOR DEL	HELT	
INDIKATOR	1					RELEVANS
	2					
	3					
	4					
	5					
	6					
	7					
	8					
	9					
10					ARBETSSÄTT	
11						
12						
13						

		INDIKATORN STÄMMER				
		INTE ALLS	TILL VISS DEL	TILL STOR DEL	HELT	
INDIKATOR	14					ARBETSSÄTT
	15					
	16					
	17					
	18					
	19					
	20					
	21					
	22					
	23					
24						
25						
26						

Länkar till mer om systematiskt kvalitetsarbete och yrkesutbildning

BRUK – Skolverkets verktyg för systematiskt kvalitetsarbete

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/bruk---verktyg-for-sjalvskattning>

Apl-broschyr

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/informationsmaterial/2018/plane-ra-genomfor-och-folj-upp-arbetsplatsforlagt-larande?id=3978>

Handledarutbildning

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/kurser-och-utbildningar/skolver-kets-webbaserade-apl-handledarutbildning>

Egna anteckningar

Handwriting practice lines consisting of 15 horizontal dotted lines.

Skolverket